

Біржова діяльність

Тема № 5. Брокерська діяльність

Тема уроку № 23: Винагорода за брокерську діяльність та ефективність її здійснення

Мета уроку: сформувати поняття про біржові угоди.

Матеріал уроку:

Брокерська винагорода є ціною послуги брокерської фірми (контори) і встановлюється за згодою між сторонами, в тому числі на основі співвідношення попиту і пропозиції, в конкретному випадку - на посередницькі послуги.

На сьогоднішньому етапі брокерські фірми (контори) стягують плату з клієнтів за надані їм послуги переважно у двох формах:

- ✓ відсоток від суми здійсненої угоди (в середньому 2-10%, найчастіше - 4-6%);
- ✓ частина різниці між сумою угоди за ціною клієнта і сумою здійсненої угоди за фактичною ціною (часто ця частина винагороди становить 50% від суми „виграшу”).

Розмір брокерської винагороди залежить від наступних чинників:

- ✓ щільності і конкуренції на ринку брокерських послуг;
- ✓ інтересів клієнта та його фінансового становища;
- ✓ дефіцитності та оборотності товару;
- ✓ від конкретної ситуації та інтересів брокера;
- ✓ виду угоди (при угоді з умовою (купівля на виручені від продажу запропонованого товару гроші іншого товару на біржі) рівень брокерської комісії може бути вищим, оскільки тут, по суті, наявні дві угоди - на продаж і на купівлю).

В оплату праці брокера також входять виплати брокерської контори, що складаються із зарплати і спеціальних премій.

На обсяг винагороди за брокерську діяльність вагомий вплив мають і такі чинники, як різниця в цінах на один і той самий товар на різних біржах. У такому випадку брокер, організовуючи реалізацію товару сам, вступає в контакт з іншими контрагентами, виходячи на свою або інші біржі. Зі своєї винагороди брокер сплачує біржі 2% за її послуги.

Ефективність брокерської діяльності визначається через систему розрахункових показників:

1. *Рівень економічної ефективності брокерської діяльності.* Визначається через відношення величини одержаного сумарного прибутку за укладеними угодами до величини усіх видів витрат, пов'язаних з укладанням контракту (від заявки клієнта до оформлення і реєстрації угоди після її укладання). Цей показник розраховується для узагальнення роботи за певний період як для оцінки діяльності брокерської контори і брокерів, так і окремих операцій.

2. *Обсяг прибутку на вкладений капітал* – основний узагальнюючий показник оцінки брокерської діяльності. Дає змогу оцінити, наскільки ефективно працює дана брокерська фірма у порівнянні з іншими видами комерційної діяльності; наскільки взагалі доцільне використання капіталу у виробничій діяльності в порівнянні з ефективністю його зберігання на депозитних рахунках банків.

Розрахунок даного показника ефективності брокерської діяльності здійснюється за формулою

$$Y_k = \frac{П}{K}, \quad (4)$$

де Y_k - рівень прибутку на вкладений капітал, %;

П- сума прибутку, який отримала брокерська контора за рік, тис. грн.;

К- сума капіталу, вкладеного в посередницьку діяльність, тис. грн.

Сума прибутку, який отримує посередницька контора від брокерських і дилерських операцій, розраховується як різниця між доходами й витратами контори. Визначення суми прибутку з агентських операцій пов'язано з певними складнощами, бо відносно цих операцій вона прямо не відбивається в звітності підприємств, які відкрили брокерські

контори для здійснення таких операцій. Звітність відображає лише суму витрат підприємства на здійснення агентських операцій, які потім стають складовою частиною витрат, пов'язаних зі збутом продукції. Тому для агентських операцій посередницької контори розмір прибутку умовно дорівнює доходу від здійснення посередницьких операцій.

Розрахунок умовного прибутку від агентських операцій здійснюється за формулою

$$П_A = \frac{O(BB - B)}{100}, \quad (5)$$

де $П_A$ - сума умовного прибутку брокерської контори, що здійснює агентські операції;
 O - сумарний обсяг агентських операцій з купівлі і продажу сировини, матеріалів, обладнання і готової продукції, тис. грн;

BB - середній розмір комісійної винагороди брокерських контор під час здійснення агентських операцій на даній біржі, %;

B - рівень собівартості (повних витрат) до обсягу агентських операцій, %.

Використовуючи показник умовного прибутку, кожне підприємство може визначити ефективність відкриття брокерської контори для здійснення агентських операцій, порівнявши його з розміром капіталу, необхідного для функціонування цієї контори.

3. *Обсяг прибутку на одного брокера.* Дає змогу порівняти рівень ефективності діяльності брокерів у часі і в порівнянні з іншими брокерськими фірмами. Розраховують як відношення обсягу прибутку брокерської фірми до загальної чисельності задіяних у торгівлі брокерів.

4. *Рівень рентабельності брокерських операцій.* Визначають як процентне співвідношення між сумою прибутку від укладеної угоди до сумарної вартості даної угоди.

Наведена система показників оцінки ефективності посередницької діяльності використовується як у процесі аналізу (за певний звітний період), так і для прогнозування при розробці ефективної стратегії на перспективу.

Тема: Фондові біржі

Тема уроку № 24: Фондовий ринок і його учасники

Мета уроку: сформувати поняття про біржові угоди.

Матеріал уроку:

Фондовий ринок (ринок цінних паперів) - це складова частина ринку будь-якої країни. Основою ринку цінних паперів є товарний ринок, гроші й грошовий капітал. Перший є надбудовою над другим і похідним відносно них.

Основні види фондового ринку наведені в табл. 8.1.

Таблиця 8.1.

Класифікація фондових ринків

Критерії класифікації	Види ринків
1.Спосіб розміщення цінних паперів	первинний ринок; вторинний ринок
2.Вид розміщення цінних паперів	ринок, на якому цінні папери розміщуються прямим зверненням емітента до покупця; ринок, на якому цінні папери розміщуються через інституціонального інвестора.
3. Місце операцій з цінними паперами	повна фондова біржа; позасписковий біржовий ринок; торгівля „з прилавка”; „третій ярус”.
4.Економічна природа цінних паперів	ринок боргових цінних паперів; ринок пайових цінних паперів; ринок похідних цінних паперів.

5. Суб'єкти випуску цінних паперів	ринок державних позик; ринок муніципальних позик; ринок цінних паперів підприємств і організацій.
6. Термін обігу цінних паперів	ринок з установленим строком обігу; ринок без установленого строку обігу.
7. Механізм виплати доходу	ринок цінних паперів з фіксованим доходом; ринок цінних паперів зі змінним доходом.
8. Територія обігу цінних паперів	місцевий ринок цінних паперів; національний ринок цінних паперів; міжнародний ринок цінних паперів.

Загальними принципами функціонування організованого ринку цінних паперів є:

- ✓ упорядкованість - наявність „правил гри”, контролю за їх виконанням;
- ✓ прозорість (ринок має відповідати умовам відкритості інформації про емітентів, угоди, стан попиту і пропозиції тощо);
- ✓ відкритість (на ринку не повинні існувати штучні бар'єри для входу і виходу);
- ✓ рівність можливостей (недопущення переваг будь-якого суб'єкта ринку над іншим);
- ✓ спокій (ринок не може бути „бурхливим”, бо інакше дрібні інвестори, які є його опорою, залишать ринок);
- ✓ збалансованість (відповідність масштабів гуртового ринку роздрібному).

Функції ринку цінних паперів як комерційної структури поділяють на дві групи: загальноринкові й специфічні.

Загальноринкові функції цінних паперів:

- ✓ отримання прибутку від операцій на даному ринку;
- ✓ цінова, що забезпечує складання ринкових цін, їхній постійний рух і т.д.;
- ✓ інформаційна, виробництво і доведення до учасників ринкової інформації про об'єкти торгівлі і її учасників;
- ✓ регулююча, ринок встановлює правила торгівлі, порядок вирішення спірних питань між учасниками, встановлює пріоритети, органи контролю і навіть управління.

Специфічні функції ринку цінних паперів:

- ✓ функція перерозподілу;
- ✓ функція страхування цінних і фінансових ризиків;
- ✓ перерозподіл коштів між: галузями і сферами ринкової діяльності;
- ✓ перерахунок заощаджень з невиробничої у виробничу форму;
- ✓ фінансування дефіциту державного бюджету на неінфляційній основі, тобто без випуску в обіг додаткових коштів.

В Україні відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку регулює Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 р. Згідно з цим Законом **фондовий ринок (ринок цінних паперів)** – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів).

Учасниками фондового ринку є емітенти, інвестори, саморегулювні організації і професійні учасники фондового ринку.

Емітент - юридична особа, Автономна Республіка Крим або міські ради, а також держава в особі уповноважених нею органів державної влади, яка від свого імені розміщує емісійні цінні папери й бере на себе зобов'язання щодо них перед їх власниками.

Інвестори в цінні папери - фізичні і юридичні особи, резиденти і нерезиденти, які набули права власності на цінні папери з метою отримання доходу від вкладених коштів та/або набуття відповідних прав, що надаються власнику цінних паперів відповідно до законодавства. Інституційними інвесторами є інститути спільного інвестування (пайові й корпоративні інвестиційні фонди), інвестиційні фонди, взаємні фонди інвестиційних компаній, недержавні пенсійні фонди, страхові компанії, інші фінансові установи, які здійснюють операції з фінансовими активами в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, також за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів.

Типологія інвесторів у розрізі їх основних цілей наведена у табл. 8.2.

Види інвесторів	
Вид інвесторів	Основні цілі інвесторів
Стратегічні інвестори	Контроль над підприємством з наміром отримання прибутку від його діяльності
Портфельні інституційні інвестори	Збільшення капіталу збільшенням вартості портфеля
в тому числі: консервативні помірно - агресивні агресивні досвідчені „витончені”	безпе́чність інвестицій безпе́чність + прибутковість прибутковість + зростання вартості прибутковість + зростання вартості + ліквідність максимальні доходи

Серед перелічених найбільшою і впливовою є група інституціональних інвесторів.

Саморегулююча організація професійних учасників фондового ринку - неприбуткове об'єднання учасників фондового ринку, що провадять професійну діяльність на фондовому ринку з торгівлі цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, депозитарну діяльність (діяльність реєстраторів і зберігачів), утворене відповідно до критеріїв та вимог, установлених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Професійні учасники фондового ринку - юридичні особи, які на підставі ліцензії, виданої Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, провадять на фондовому ринку професійну діяльність, види якої визначені законами України.

Професійна діяльність на фондовому ринку - діяльність юридичних осіб з надання фінансових та інших послуг у сфері розміщення та обігу цінних паперів, обліку прав за цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, що відповідає вимогам, установленим до такої діяльності законодавством.

Поєднання професійної діяльності на фондовому ринку з іншими видами професійної діяльності, за винятком банківської, не допускається, крім випадків, передбачених законом.

На фондовому ринку здійснюються такі види професійної діяльності:

- ✓ діяльність з торгівлі цінними паперами;
- ✓ діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
- ✓ депозитарна діяльність;
- ✓ діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку.

Професійна діяльність на фондовому ринку здійснюється виключно на підставі ліцензії, що видається Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Професійна діяльність учасників фондового ринку, крім депозитаріїв та фондових бірж, здійснюється за умови членства щонайменше в одній саморегулюючій організації. Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами на фондовому ринку провадиться торговцями цінними паперами - господарськими товариствами, для яких операції з цінними паперами є виключним видом діяльності, а також банками.

Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:

- ✓ брокерську діяльність;
- ✓ дилерську діяльність;
- ✓ андеррайтинг;
- ✓ діяльність з управління цінними паперами.

Брокерська діяльність - укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів (зокрема договорів комісії, доручення) щодо цінних паперів від свого імені (від імені іншої особи), за дорученням і за рахунок іншої особи.

Торговець цінними паперами може виступати поручителем або гарантом виконання зобов'язань перед третіми особами за договорами, що укладаються від імені клієнта такого торговця, отримуючи за це винагороду, що визначається договором торговця цінними паперами з клієнтом.

Дилерська діяльність - укладення торговцем цінними паперами цивільно-правових договорів щодо цінних паперів від свого імені та за свій рахунок з метою перепродажу, крім випадків, передбачених законом.

Андеррайтинг - розміщення (підписка, продаж) цінних паперів торговцем цінними паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента.

Функції учасників, які обслуговують фондовий ринок:

- ✓ емісійна, тобто організація випуску і розміщення цінних паперів;
- ✓ брокерська, тобто здійснення угод з цінними паперами в ролі комісонера чи довіреної особи;
- ✓ дилерська, тобто здійснення угод з цінними паперами від власної особи і за свій кошт;
- ✓ представницька, тобто представництво інтересів однієї із сторін в угоді щодо цінних паперів;
- ✓ консалтингова - надання юридичних, економічних, технічних, навчальних та інших видів консультацій щодо цінних паперів;
- ✓ аудиторська - перевірка правильності ведення бухгалтерського обліку і реального фінансового стану емітента;
- ✓ депозитарна - надання послуг щодо збереження, передачі, обліку цінних паперів;
- ✓ клірингова - здійснення операцій зі збирання, перевірки й підготовки документів щодо виконання угод стосовно цінних паперів;
- ✓ реєстраторська - ведення реєстрів власників цінних паперів;
- ✓ регулююча - правове регулювання діяльності учасників.

Домашнє завдання:

1. 1, ст.57-61, конспект
2. Описати види бірж в Україні

Відповіді надсилати на адресу anylesik@gmail.com. В темі листа зазначайте прізвище, групу, назву предмета; в тексті листа – номер та дату уроку.